

Waldemar Gos

Należności krótkoterminowe i długoterminowe

Należności są to spodziewane w przyszłości wpływy korzyści ekonomicznych od kontrahentów z tytułu sprzedaży produktów i towarów, wpływy od pracowników, od budżetu. Z punktu widzenia prawa bilansowego istotnym kryterium klasyfikacji należności jest ich podział na krótko- i długoterminowe. Należności krótkoterminowe, zaliczane do aktywów obrotowych, stanowią:

należności
należności
krótkoterminowe

- wszystkie należności z tytułu dostaw i usług, niezależnie od umownego terminu ich wymagalności (zapłaty), np. należności z tytułu sprzedaży ratalnej ujmuje się jako aktywa obrotowe, mimo że okres ich wymagalności może wynosić więcej niż 12 miesięcy;
- należności z tytułów innych niż sprzedaż (np. z tytułu udzielonych pożyczek dla pracowników, należności od budżetu z tytułu nadpłaconych podatków) wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Należności długoterminowe stanowią spodziewane wpływy korzyści ekonomicznych, które nastąpią w okresie dłuższym niż rok, licząc od dnia bilansowego.

W ciągu roku obrotowego należności wykazuje się w księgach rachunkowych według wartości nominalnej, natomiast na dzień bilansowy wykazuje się je w kwocie wymaganej zapłaty. Należności w walutach obcych wykazuje się w księgach rachunkowych w wartości ustalonej przy ich powstaniu, przeliczonej na złote polskie:

należności
długoterminowe
wartość nominalna
wymagana zapłata

- 1) po średnim kursie dla danej waluty ogłoszonym przez NBP z dnia poprzedzającego dzień powstania należności,
- 2) po kursie faktycznie zastosowanym w tym dniu, w wypadku otrzymania zapłaty,
- 3) po średnim kursie NBP ogłoszonym dla danej waluty, w wypadku bilansowej wyceny należności.

**różnice ujemne
i różnice dodatnie**

Między kursem z dnia powstania rozrachunku a kursem zastosowanym w momencie rozliczenia należności powstają różnice; różnice ujemne odnosi się w dniu rozliczenia rozrachunku na koszty finansowe, natomiast różnice dodatnie na przychody finansowe.

**aktualizowanie
wartości należności**

Zgodnie z zasadą ostrożności należności koryguje się o odpisy aktualizujące ich wartość. Wartość należności należy aktualizować w odniesieniu do:

- należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości – do wysokości należności objętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu komisarzowi w postępowaniu upadłościowym;
- należności od dłużników w przypadku oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego – w pełnej wysokości należności;
- należności kwestionowanych przez dłużników oraz z których zapłatą dłużnik zalega, a według oceny jego sytuacji majątkowej i finansowej spłata należności w umownej kwocie nie jest prawdopodobna – do wysokości nie pokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności;
- należności stanowiących równowartość kwot podwyższających należności, w stosunku do których uprzednio dokonano odpisu aktualizującego – w wysokości tych kwot, do czasu ich otrzymania lub odpisania; przykładem kwot podwyższających wartość należności mogą być naliczone odsetki z tytułu nieterminowej ich regulacji;
- należności przeterminowanych lub nieprzeterminowanych o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców – w wysokości wiarygodnie oszacowanej kwoty odpisu, w tym także ogólnego, na nieściągalne należności.

Należy zaznaczyć, że odpisy korygujące wartość należności nie stanowią zabezpieczenia przed wystąpieniem strat czy kosztów i ich nie likwidują, lecz chronią przed ich skutkami w drodze korekty wyniku finansowego na etapie

jego ustalania oraz umożliwiają przedstawianie wiernego i prawdziwego obrazu na podstawie danych rachunkowości. W celu urealnienia wyniku finansowego można więc utworzyć odpis aktualizujący wartość należności (przykład 8.1).

Przykład 8.1

Przedsiębiorstwo wystawiło dla firmy X fakturę płatną przelewem za sprzedane wyroby na kwotę 2 000 zł, co zaksięgowano:

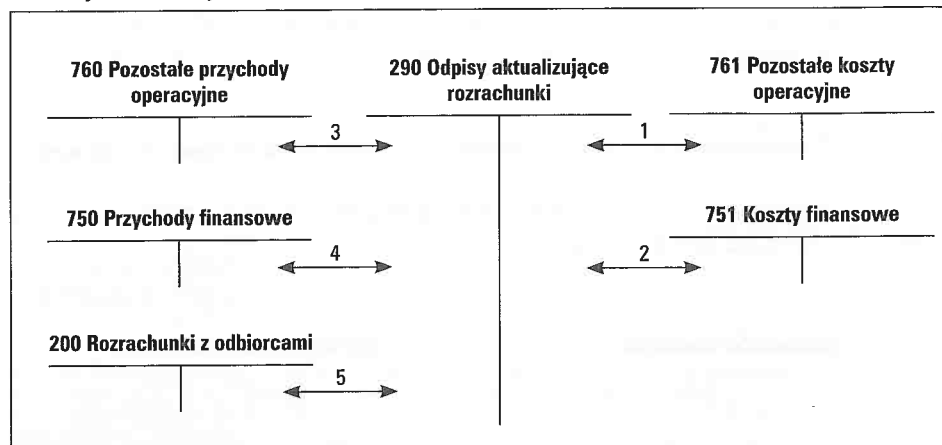
Firma X po pewnym czasie została postawiona w stan upadłości. W związku z tym ujęte wcześniej w ewidencji przychody ze sprzedaży, a tym samym ostateczny wynik finansowy, nie są pewne, gdyż nie można przewidzieć otrzymania zapłaty. W celu urealnienia wyniku finansowego oraz należności można utworzyć odpis aktualizujący, który księguje się w następujący sposób:

W ewidencji wpływ operacji związanej ze sprzedażą został skorygowany, gdyż przychody ze sprzedaży zwiększają, a pozostałe koszty operacyjne zmniejszają wynik finansowy. Wykazany wynik będzie więc realny. W bilansie należności wykazuje się, pomniejszając ich wartość o odpisy aktualizujące.

Do ewidencji omawianych odpisów aktualizujących należności służy konto 290 *Odpisy aktualizujące rozrachunki*. Po stronie Ma tego konta ewidencjonuje się utworzenie i zwiększenie odpisów aktualizujących, natomiast po stronie Wn księguje się zmniejszenia i rozwiązania odpisów aktualizujących. Ewidencja analityczna powinna umożliwić ustalenie stanu poszczególnych odpisów aktualizujących oraz przyczyn ich zwiększeń i zmniejszeń. Zasady ewidencji odpisów aktualizujących należności przedstawia ilustracja 8.1.

Ilustracja 8.1. Funkcjonowanie konta 290 Odpisy aktualizujące rozrachunki

Objaśnienia

1. Utworzenie odpisu aktualizującego należności (należność główna).
2. Utworzenie odpisu aktualizującego na odsetki od należności.
3. Rozwiązanie odpisu aktualizującego w wysokości wpłaconej należności głównej.
4. Rozwiązanie odpisu aktualizującego w wysokości wpłaconych odsetek.
5. Wykorzystanie odpisu aktualizującego w wyniku uznania części lub całości należności za nieuzasadnioną, nieściągalną lub przedawnioną.

Tworzenie i rozwiązywanie odpisów aktualizujących wartość należności zostało omówione w przykładzie 8.2.

Przykład 8.2

Zaksięgować następujące operacje, przy założeniu, że należności z tytułu dostaw wynoszą 20 000 zł:

1. Otrzymano odmowę zapłaty należności od odbiorcy A – sprawę skierowano na drogę postępowania sądowego	4 000 zł
2. Utworzono odpis aktualizujący należności dochodzone na drodze sądowej	4 000 zł
3. Odbiorca (dłużnik) B został postawiony w stan likwidacji, w związku z czym utworzono odpisy aktualizujące niepewne należności	3 000 zł
4. Otrzymano wyrok sądowy przysądający na korzyść firmy zwrot należności od odbiorcy A	4 000 zł
5. Odbiorca A uregulował należność, dokonując przelewu na rachunek bieżący	4 000 zł
6. Rozwiązano odpis aktualizujący w wyniku otrzymania należności od odbiorcy A	4 000 zł
7. W wyniku zakończenia postępowania likwidacyjnego nie odzyskano należności od odbiorcy B i rozwiązano odpis aktualizujący	3 000 zł

Rozwiązanie

200 Rozrachunki z odbiorcami				240 Pozostałe rozrachunki				290 Odpisy aktualizujące rozrachunki			
Sp)	20 000	4 000	(1	1)	4 000	4 000	(4	6)	4 000	4 000	(2
4)	4 000	4 000	(5					7)	3 000	3 000	(3
		3 000	(7								

761 Pozostałe koszty operacyjne				760 Pozostałe przychody operacyjne				131 Rachunki bankowe			
2)	4 000					4 000	(6	5)	4 000		
3)	3 000										

Należy zaznaczyć, że nie zalicza się do należności lub roszczeń należności przedawnionych, umorzonych lub nieściągalnych. Należy je odpisać w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych.

Termin przedawnienia należności z tytułu:

- sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa wynosi 2 lata,
- świadczeń okresowych oraz związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (np. roszczeń ze stosunku pracy) – 3 lata,
- pozostałych – 10 lat.

Nieściągalnymi należnościami są te z nich, co do których wierzyciel dysponuje odpowiednimi dowodami stwierdzającymi, że nie ma możliwości ich zaspokojenia. Dokumentami takimi są:

- protokół nieściągalności, wydany przez właściwy organ w wyniku postępowania egzekucyjnego;
- akt zgonu dłużnika lub dokument stwierdzający brak majątku, z którego można by pokryć należność;
- postanowienie sądu o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości, gdyż majątek dłużnika nie wystarcza na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego.

należności przedawnione, umorzone lub nieściągalne

terminy przedawnienia należności

nieściągalne należności

Zobowiązania krótkoterminowe i długoterminowe

zobowiązania
wartość nominalna
kwota wymaganej zapłaty

Zobowiązania są to spodziewane w przyszłości obowiązki jednostki, które spowodują wykorzystanie posiadanych lub przyszłych jej aktywów. W ciągu roku obrotowego zobowiązania wykazuje się w księgach rachunkowych według wartości nominalnej, natomiast na dzień bilansowy wykazuje się je w kwocie wymaganej zapłaty. Zobowiązania w walutach obcych wykazuje się

w księgach rachunkowych w wartości ustalonej przy ich powstaniu, przeliczonej na złote polskie według kursu:

- 1) średniego ogłoszonego przez NBP z dnia poprzedzającego dzień powstania zobowiązania,
- 2) faktycznie zastosowanego w tym dniu, w wypadku spłaty zobowiązania,
- 3) średniego NBP ogłoszonego dla danej waluty przez NBP, w wypadku bilansowej wyceny zobowiązań.

różnice ujemne i różnice dodatnie

Między kursem z dnia powstania rozrachunku a kursem zastosowanym w momencie rozliczenia zobowiązania powstają różnice; różnice ujemne odnosi się w dniu rozliczenia rozrachunku na koszty finansowe, natomiast różnice dodatnie na przychody finansowe.

zakres zobowiązań

Zakres zobowiązań obejmuje:

- 1) zobowiązania krótkoterminowe z tytułu:
 - a) zaciągniętych kredytów i pożyczek, których płatności będą wymagalne w ciągu roku, licząc od dnia bilansowego,
 - b) dostaw, które niezależnie od terminu ich zapłaty w całości kwalifikuje się do zobowiązań krótkoterminowych,
 - c) wynagrodzeń,
 - d) podatków, ceł, ubezpieczeń społecznych,
 - e) wystawionych weksli,
 - f) pozostałych zobowiązań;
- 2) zobowiązania długoterminowe, głównie z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek, emisji własnych dłużnych papierów wartościowych, których część lub całość będzie wymagalna powyżej 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Ewidencja rozrachunków

Jedną z podstawowych grup rozrachunków stanowią kredyty bankowe. W celu ich uzyskania należy złożyć wnioski kredytowy. Warunkiem udzielenia przez bank kredytu jest posiadanie przez podmiot gospodarczy zdolności kredytowej, czyli możliwości spłaty kredytu w umówionym terminie, wraz z należnymi odsetkami, oraz zabezpieczeń kredytu.

kredyty bankowe

Oceny zdolności kredytowej dokonuje się na podstawie danych z ksiąg rachunkowych, np. bilansu, rachunku zysków i strat. Formami zabezpieczenia kredytu mogą być posiadane przez podmiot gospodarczy składniki majątku, np. budynki, środki transportu.

Przedsiębiorstwa mogą zaciągać kredyty:

- na finansowanie przedsięwzięć związanych z podjęciem lub rozwojem działalności,
- na finansowanie bieżących potrzeb związanych z prowadzoną działalnością,
- na pokrycie potrzeb doraźnych.

Przyznanie przez bank kredytu, w zależności od postanowień umowy, może polegać na:

- sukcesywnym pokrywaniu przez bank dyspozycji płatniczych jednostki (tzw. kredyt w rachunku bieżącym),
- przekazaniu na rachunek bankowy całej kwoty kredytu.

Naliczone odsetki i prowizje od kredytów obciążają konto 751 *Koszty finansowe*, oprócz odsetek i prowizji opłaconych od kredytów inwestycyjnych w okresie realizacji inwestycji, które ujmuje się na koncie 083 *Środki trwałe w budowie*.

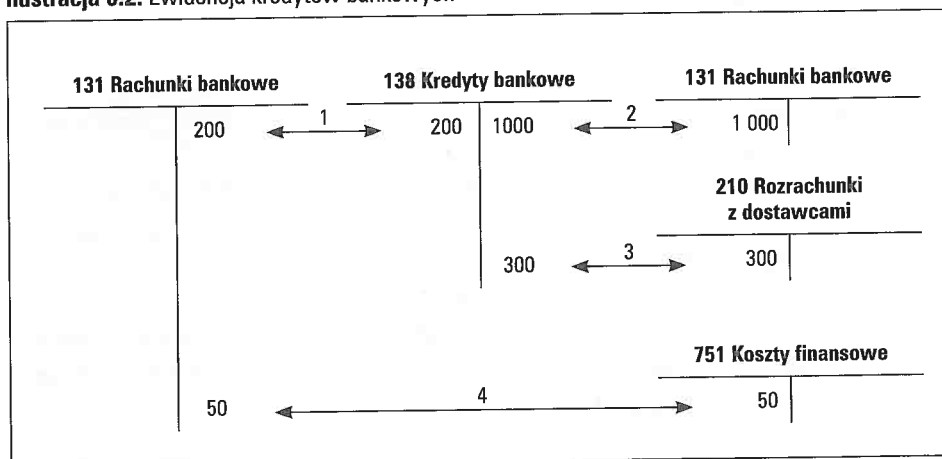
Zasady ewidencji kredytów bankowych przedstawia ilustracja 8.2.

Kolejną grupę rozrachunków stanowią rozrachunki publicznoprawne. Dotyczą one rozrachunków z:

rozrachunki publicznoprawne

- urzędem skarbowym, z tytułu podatku VAT, podatku dochodowego od osób prawnych, podatku dochodowego od osób fizycznych;
- urzędem gminy lub miasta, z tytułu podatku od nieruchomości, podatku od środków transportowych, opłat za użytkowanie terenu;
- urzędem celnym;
- Zakładem Ubezpieczeń Społecznych.

Ilustracja 8.2. Ewidencja kredytów bankowych

Objaśnienia

1. Spłata raty kredytu	200 zł
2. Wykorzystanie kredytu przez przekazanie środków na rachunek bieżący	1 000 zł
3. Wykorzystanie kredytu przez pokrycie dyspozycji na rzecz dostawców	300 zł
4. Zapłata odsetek od kredytów	50 zł

podatek VAT

podatek należny

podatek naliczony

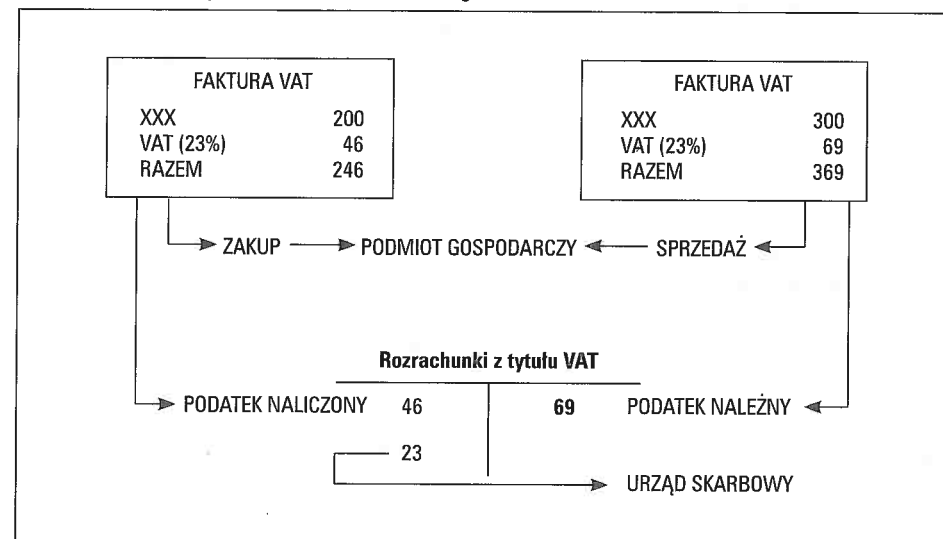
Podatek VAT (z ang. *Value Added Tax*) w swym klasycznym kształcie jest odmianą wielofazowego podatku przychodowego, którego konstrukcja polega na zasadzie wyłączenia z podstawy wymiaru podatku obrotów opodatkowanych we wcześniejszych fazach produkcji i wymiany. Podmiot gospodarczy płaci podatek VAT jedynie od nowej (dodanej) wartości. Taki sposób opodatkowania jest możliwy dzięki systemowi zmniejszania przez podatnika podatku należnego od dokonanej sprzedaży o podatek naliczony, który podmiot gospodarczy zapłacił przy zakupach i imporcie. Sposób działania podatku VAT przedstawia ilustracja 8.3.

Podatnikami podatku od towarów i usług są osoby prowadzące działalność gospodarczą. Stają się one podatnikami podatku, pod warunkiem że wykonują następujące czynności:

- sprzedają towary i dokonują odpłatnego świadczenia usług na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (pod pojęciem towarów należy rozumieć rzeczy ruchome, wyroby gotowe, półfabrykaty, towary, materiały, jak również wszystkie postacie energii, budynki i budowle lub ich części);
- dokonują wewnątrzwspólnotowego nabycia i zbycia towarów i usług;
- eksportują i importują towary i usługi;
- przekazują towary oraz świadczą usługi na potrzeby reprezentacji i reklamy;

- przekazują towary oraz świadczą usługi na potrzeby osobiste podatnika, wspólników, udziałowców itp.;
- dokonują darowizn towarów lub świadczenia usług bez pobrania należności.

Ilustracja 8.3. Idea podatku od towarów i usług

Ewidencja syntetyczna podatku VAT jest prowadzona na koncie 222 *Rozrachunki z tytułu VAT*. Po stronie Wn tego konta ujmuje się naliczony podatek VAT (tj. sumę kwot podatku określonych w fakturach stwierdzających nabycie towarów i usług, z uwzględnieniem rabatów i korekt oraz sum kwot podatku, wynikającą z dokumentów odprawy celnej). Należy zaznaczyć, że naliczony podatek VAT dokumentuje się fakturami VAT oraz dokumentami odprawy celnej, notami korygującymi. Po stronie Ma konta 222 *Rozrachunki z tytułu VAT* ewidencjonuje się podatek według stawek od czynności podlegających opodatkowaniu.

Należy podkreślić, że prawo do odliczenia (potrącenia, zwrotu) podatku naliczonego od należnego przysługuje podatnikowi wtedy, gdy zakupy zostały przeznaczone na wytworzenie wyrobów opodatkowanych. Jeżeli obrót ze sprzedaży jedynie w części podlega opodatkowaniu, a w części jest wolny od podatku, to odliczeniu podlega jedynie podatek naliczony związany ze sprzedażą opodatkowaną. Jeżeli nie jest możliwe wyodrębnienie całości lub części wymienionych kwot, można także zmniejszyć podatek należny o taką część podatku naliczonego, która odpowiada procentowemu udziałowi wartości sprzedaży towarów opodatkowanych podatkiem VAT w wartości sprzedaży ogółem.

podatki kosztowe

Drugą grupę rozrachunków publicznoprawnych stanowią rozliczenia z tytułu podatków majątkowych (kosztowych). Podatki kosztowe obejmują podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych, opłaty od czynności cywilnoprawnych oraz podatek akcyzowy.

podatek od nieruchomości

Podatek od nieruchomości jest podatkiem majątkowym. Podatnikiem jest podmiot gospodarczy, będący właścicielem lub osobą sprawującą zarząd nad nieruchomością. Przedmiotem opodatkowania są posiadane budynki, budowle lub ich części, grunty, czyli nieruchomości związane z prowadzoną działalnością gospodarczą.

podatek od środków transportowych

Podatkiem majątkowym, obok podatku od nieruchomości, jest podatek od środków transportowych. Opodatkowaniu tym podatkiem podlegają samochody ciężarowe, ciągniki, przyczepy, autobusy. Obecnie wszystkie podmioty zobowiązane są uiszczać podatki lokalne bezpośrednio na rachunek gminy, na której terenie znajduje się siedziba podatnika.

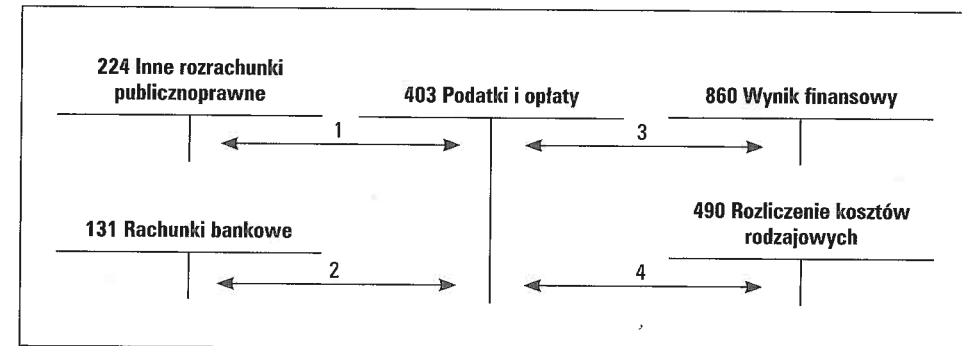
podatek akcyzowy

Kolejnym podatkiem ujmowanym w kosztach podmiotu gospodarczego jest podatek akcyzowy. Stanowi on formę selektywnego podatku pośredniego, obciążającego wybrane artykuły konsumpcyjne, najczęściej towary o charakterze monopolowym, oraz wyroby luksusowe, np. napoje alkoholowe, używki, samochody, paliwa silnikowe itp. Podstawę opodatkowania podatkiem akcyzowym stanowi obrót wyrobami akcyzowymi, obliczony według zasad, które obowiązują w przypadku stosowania podatku od towarów i usług. Należy zaznaczyć, że podatek akcyzowy zwiększa przychód ze sprzedaży, a w konsekwencji podstawę opodatkowania podatkiem od towarów i usług.

Podatki kosztowe ewidencjonuje się na koncie kosztów rodzajowych 403 *Podatki i opłaty*, co przedstawia ilustracja 8.4.

**podatki dochodowe
podstawa opodatkowania**

Istotną grupę podatków ujmowaną na koncie 224 *Inne rozrachunki publicznoprawne* stanowią podatki dochodowe, tj. podatek dochodowy od osób prawnych oraz podatek dochodowy od osób fizycznych. Podstawą opodatkowania w obu przypadkach jest dochód. Należy zaznaczyć, że wynik finansowy brutto nie jest podstawą opodatkowania podatkiem dochodowym. Wynika to z różnic w definiowaniu i ujmowaniu elementów wyniku finansowego. W związku z tym księgowość powinna umożliwić ustalenie dla celów podatkowych przychodów i kosztów ich uzyskania. Determinuje to rozbudowę ewidencji analitycznej, w której należy wyróżnić przychody, które nie są opodatkowane, oraz koszty niebędące kosztami uzyskania przychodów.

Ilustracja 8.4. Ewidencja podatków kosztowych**Objaśnienia**

1. Naliczone podatki według deklaracji podatkowych (podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych, podatek akcyzowy).
2. Bezpośrednio opłacone podatki i opłaty bez ich zarachowania jako zobowiązania.
3. Przeksięgowanie konta 403 *Podatki i opłaty* na wynik finansowy w porównawczym wariancie ustalania wyniku.
4. Przeksięgowanie konta 403 *Podatki i opłaty* na konto 490 *Rozliczenie kosztów rodzajowych* w kalkulacyjnym wariancie ustalania wyniku.

Podstawową grupę rozrachunków stanowią rozrachunki z kontrahentami, które ujmuje się na koncie 200 *Rozrachunki z odbiorcami* oraz 210 *Rozrachunki z dostawcami*. Konta te służą do ewidencji rozrachunków z odbiorcami i dostawcami krajowymi i zagranicznymi z tytułu dostaw, robót, usług na rzecz prowadzonej działalności. W szczególności na koncie 200 *Rozrachunki z odbiorcami* i 210 *Rozrachunki z dostawcami* ujmuje się rozrachunki z tytułu:

rozrachunki z kontrahentami

- wystawionych (należności) lub otrzymanych (zobowiązania) faktur za dostawę, roboty i usługi;
- prawomocnych wyroków sądowych dotyczących dostaw, robót i usług;
- otrzymanych bonifikat, rabatów oraz uznanych reklamacji wynikających z błędów w fakturach, różnic w otrzymanych dostawach itp.;
- należnych odszkodowań i kar związanych z dostawami, robotami i usługami;
- wystawionych i wykupionych weksli własnych;
- zaliczek zapłaconych lub otrzymanych na poczet dostaw.

Podstawą ewidencji powstania rozrachunków (zaksięgowanie należności lub zobowiązania) są faktury VAT, faktury korygujące VAT, polecenia księgowania sporządzone na podstawie wyroków sądowych, raportów kasowych, informacje o otrzymanych lub zapłaconych zaliczkach na poczet dostaw, noty odsetkowe. Przykład dowodu rozrachunkowego przedstawia wzór 8.1.

Wzór 8.1

FAKTURA VAT NR 176/XX

Szczecin, 20XX.06.23
miejsce i data wystawienia

Sprzedawca: „Karo” spółka z o.o. 12696847716
nazwisko i imię lub nazwa firmy nr identyfikacyjny

ul. Nowa 34, 70-070 Szczecin PKO I O Szczecin 38679-232-270* 20XX.06.23
adres rachunek bankowy data sprzedaży

Nabywca: „Kobra” spółka cywilna 1238575784
nazwisko i imię lub nazwa firmy nr identyfikacyjny

ul. Wielka 16, 71-067 Szczecin
adres

przelew 20XX.07.05
zamówienie / oferta sposób zapłaty termin zapłaty

Lp.	Nazwa towaru lub usługi	Symbol SWW /KU	J. m.	Ilość towaru/ zakres usług	Cena jedn. bez podatku	Wartość towaru/ usługi bez podatku	Podatek		Wartość towaru/ usługi wraz z podatkiem	
							stawka (%)	kwota		
1.	Sok jabłkowy 1l.	2462	szt.	12	2,15	25,80	23	5,93	31,73	
2.	Milky way		szt.	30	0,54	16,20	23	3,73	19,93	
3.	Jacobs 250 g.		szt.	10	4,70	47,00	23	10,81	57,81	
Razem należność do zapłaty				109,47						
Słownie zł: sto dziewięć złotych 47/100						Razem	89,00	x	20,47	109,47
						tym		zw.		
							89,00	23	20,47	109,47
								8		
								0		

..... podpis odbiorcy pieczęć i podpis wystawcy

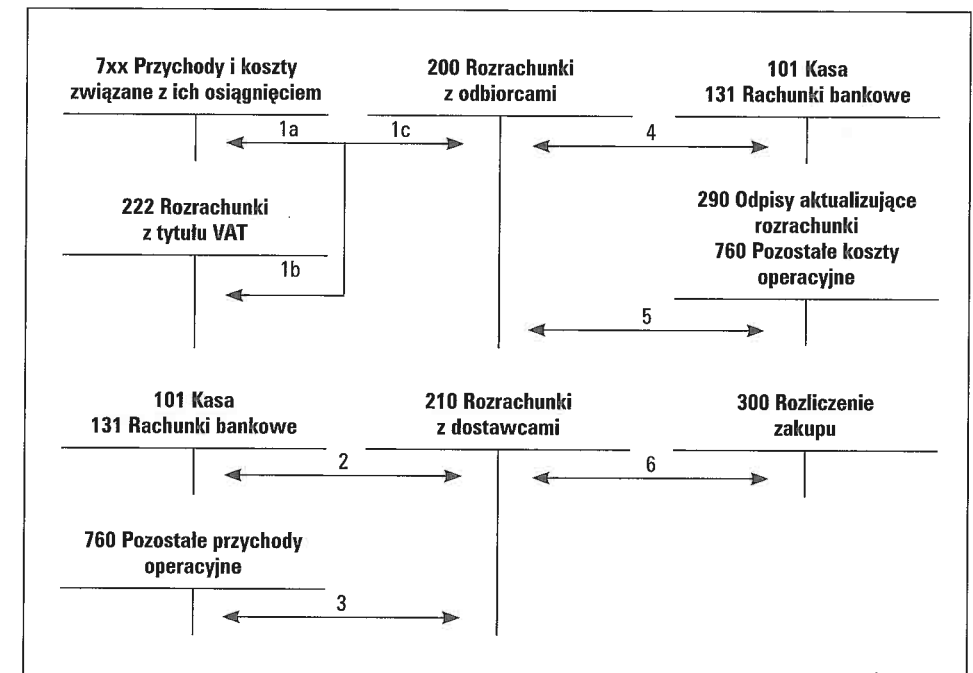
* Przykładowy numer konta.

Ewidencja szczegółowa prowadzona do konta 200 *Rozrachunki z odbiorcami* i 210 *Rozrachunki z dostawcami* powinna umożliwić grupowanie rozrachunków według:

- określonej grupy (należności z tytułu dostaw, robót i usług, należności dochodzone na drodze sądowej, zapłacone zaliczki na inwestycje, zapłacone zaliczki na poczet dostaw, robót i usług, zobowiązania wekslowe, otrzymane zaliczki na poczet dostaw, robót i usług);
- czasu regulacji (krótkoterminowe, długoterminowe);
- poszczególnych kontrahentów (np. spółka z o.o. „X”, Zakład Energetyczny).

Zasady ewidencji rozrachunków z odbiorcami i dostawcami przedstawia ilustracja 8.5.

Ilustracja 8.5. Ewidencja rozrachunków z odbiorcami i dostawcami

Objaśnienia

- Zaksięgowanie wystawionych faktur:
 - wartość netto faktury (bez podatku VAT),
 - zaksięgowanie należnego podatku VAT,
 - razem faktura.
- Splaty zobowiązań w formie gotówkowej lub bezgotówkowej.
- Odpisanie przedawnionych lub umorzonych zobowiązań.
- Otrzymane środki od kontrahentów tytułem spłaty należności (gotówka, przelew, czek).
- Odpisanie należności przedawnionych, umorzonych lub nieściągalnych.
- Otrzymane faktury od kontrahentów z tytułu dostaw, robót i usług.

grupowanie rozrachunków
określona grupa
czas regulacji
poszczególni kontrahenci

Ewidencję rozrachunków z odbiorcami i dostawcami przedstawia przykład 8.3.

Przykład 8.3

W spółce z o.o. KARO (podatnik VAT), stany na wybranych kontach wynoszą:

- 101 Kasa	500 zł
- 131 Rachunki bankowe	1 200 zł
- 200 Rozrachunki z odbiorcami	550 zł
- 210 Rozrachunki z dostawcami	760 zł

W bieżącym okresie wystąpiły następujące operacje gospodarcze:

- Otrzymano fakturę z elektrowni za zużyta energię:
 - wartość zużytej energii 200 zł
 - podatek VAT 23% 46 zł
 - razem do zapłaty 246 zł
 - rozliczono koszt rodzajowy w ciężar konta 559 Koszty zarządu 200 zł
- Wystawiono dla odbiorcy „X” fakturę za sprzedane usługi:
 - wartość usług 400 zł
 - podatek VAT 23% 92 zł
 - razem do zapłaty 492 zł
- Otrzymano od spółki z o.o. „XYZ” fakturę za usługi remontowe:
 - wartość usług remontowych w cenie zakupu 100 zł
 - podatek VAT 23% 23 zł
 - razem 123 zł
 - rozliczono koszt rodzajowy w ciężar konta 559 Koszty zarządu 100 zł
- Otrzymano odmowę zapłaty należności od odbiorcy „X”, wystawiono fakturę korygującą, w której:
 - zmniejszono wartość przychodów ze sprzedaży 50 zł
 - zmniejszono należny podatek VAT 11,5 zł
 - zmniejszono wartość należności 61,5 zł
- Otrzymano od odbiorcy czek rozrachunkowy na pokrycie należności, który złożono do realizacji 400 zł
- Otrzymano wyciąg bankowy, według którego:
 - bank zrealizował czek rozrachunkowy 400 zł
 - splacono zobowiązanie wobec elektrowni 246 zł
 - splacono zobowiązanie wobec spółki XYZ 123 zł
 - bank pobrał prowizję bankowe 20 zł
 - rozliczono koszt rodzajowy 20 zł
- W wyniku analizy kont rozrachunków stwierdzono:
 - przedawnione należności od odbiorców 25 zł
 - przedawnione zobowiązania wobec dostawców 30 zł

8. Otrzymano weksel od odbiorcy tytułem spłaty należności:

- suma wekslowa 140 zł
- dyskonto weksla 20 zł

Rozwiązanie

101 Kasa		200 Rozrachunki z odbiorcami		131 Rachunki bankowe			
Sp)	500	Sp)	550	61,5 (4c	Sp)	1 200	246 (6a
		2)	492	400 (5	6a)	400	123 (6c
				25 (7a			20 (6d
				120 (8a-b			
			1 042	606,5			
				435,5 (Sk			

401 Zużycie materiałów i energii		210 Rozrachunki z dostawcami		222 Rozrachunki z tytułu VAT			
1)	200	6b)	246	760 (Sp	1)	46	92 (2
		6c)	123	246 (1	3)	23	
		7b)	30	123 (3	4b)	11,5	
			399	1 129			
		Sk)	730				

700 Sprzedaż produktów			402 Usługi obce		145 Inne środki pieniężne		
4a)	50	400 (2	3)	100	5)	400	400 (6a
			6d)	20	8a)	140	

490 Rozliczenie kosztów rodzajowych			559 Koszty zarządu		760 Pozostałe przychody operacyjne	
	200	(1d	1d)	200		30 (7b
	100	(3d	3d)	100		
	20	(6e	6e)	20		

761 Pozostałe koszty operacyjne		750 Przychody finansowe	
7a)	25	20	(8b)

rozrachunki z pracownikami

wynagrodzenia za pracę

Rozrachunki z pracownikami obejmują należności i zobowiązania z tytułu wynagrodzeń oraz innych rozrachunków, np. wypłaconych zaliczek do rozliczenia, udzielonych przez zakład pracy pożyczek itp.

Jako wynagrodzenia za pracę traktuje się wszystkie wypłaty pieniężne oraz świadczenia w naturze wynikające z umowy o pracę, umowy zlecenia, umowy o dzieło, umowy agencyjnej itp. Wysokość wynagrodzeń ustala się na podstawie dowodów źródłowych, np. list obecności, kart pracy, stawek i zestawień w liście płac. Do zasadniczych elementów listy płac należy zaliczyć:

wynagrodzenia zasadnicze

- wynagrodzenia zasadnicze, które wynikają z umowy o pracę, ustala się je w kwotach miesięcznych albo mnożąc ilość przepracowanego czasu pracy przez stawkę za jednostkę czasu pracy (np. stawkę godzinową) lub ilość wykonanej pracy (np. ilość wyprodukowanych sztuk wyrobów) przez stawkę za jednostkę pracy;

dotatki i dopłaty

- dotatki i dopłaty, które wynikają z kodeksu pracy lub z wewnętrznych uregulowań firmy dotyczących wynagrodzeń, np. dodatki funkcyjne, stażowe, za pracę w godzinach nadliczbowych, za pracę w warunkach szkodliwych, deputaty itp.;

wynagrodzenia brutto

potrącenia

- wynagrodzenia brutto, które są sumą płacy zasadniczej oraz dodatków i dopłat;
- potrącenia, np. zaliczka na podatek dochodowy od osób fizycznych, składki na ubezpieczenia społeczne opłacane przez pracowników, składki na ubezpieczenia zdrowotne¹, dobrowolne ubezpieczenie

pracowników na życie (np. PZU), zajęcia sądowe, potrącone kwoty na rzecz zakładu pracy;

¹ Aktualnie składka na ubezpieczenia zdrowotne wynosi 9%. Od podatku dochodowego można odliczyć tylko 7,75%.

- wynagrodzenia netto, które są różnicą wynagrodzeń brutto i potrąceń.

wynagrodzenia netto

Zasady ustalania zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych zawiera przykład 8.4.

Przykład 8.4

Ustalić zaliczkę na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz kwotę do wypłaty dla pracownika Juliana Monitora, który w lipcu 2012 r. uzyskał wynagrodzenie brutto w wysokości 2000 zł. Pracownik pracuje na podstawie umowy o pracę i złożył oświadczenie w sprawie poboru zaliczki na podatek dochodowy.

Rozwiązanie

Ustalenie zaliczki na podatek dochodowy:

1. Wynagrodzenie brutto	2 000,00 zł
2. Ubezpieczenia społeczne opłacane przez pracownika (13,71%)	274,20 zł
3. Podstawa do wymiaru ubezpieczeń zdrowotnych (1–2)	1 725,80 zł
4. Koszty uzyskania przychodów	111,25 zł
5. Podstawa do opodatkowania (3–4)	1 614,55 zł
6. Stawka podatku dochodowego	18%
7. Kwota wolna od podatku	46,33 zł
8. Podatek (5 × 6–7)	244,37 zł
9. Ubezpieczenia zdrowotne podlegające odliczeniu od podatku (7,75% · poz. 3)	133,75 zł
10. Zaliczka na podatek dochodowy	111,00 zł

Ustalenie kwoty do wypłaty dla pracownika:

1. Wynagrodzenie brutto	2 000,00 zł
2. Potrącenia:	540,52 zł
a) składki ubezpieczeń społecznych	274,20 zł
b) składki ubezpieczeń zdrowotnych podlegających odliczeniu od podatku (7,75%)	133,75 zł
c) składki ubezpieczeń zdrowotnych niepodlegających odliczeniu od podatku (1,25% · 1725,80 zł)	21,57 zł
d) zaliczka na podatek dochodowy	111,00 zł
3. Kwota do wypłaty (1–2)	1 459,48 zł

Do ewidencji wynagrodzeń służy konto 231 *Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń*. Ewidencja analityczna do tego konta powinna zapewnić rozliczenie wynagrodzeń i ich wypłat oraz stworzyć podstawy do:

- wymiaru ustawowo przysługujących zasiłków, emerytur i rent,
- obliczenia świadczeń zależnych od wysokości wynagrodzeń, np. składek ubezpieczeń społecznych,
- obliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych.

W końcu okresu konto 231 *Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń* może wykazywać dwa salda:

- Wn – oznaczające wypłacone zaliczki na poczet wynagrodzeń,
- Ma – wyrażające zobowiązanie z tytułu niepodjętych płać.

Zasady ewidencji rozrachunków z tytułu wynagrodzeń przedstawia ilustracja 8.6.

Z zatrudnieniem pracowników wiąże się również ponoszenie dodatkowych kosztów związanych z:

- opłaceniem składek na ubezpieczenia społeczne (składek ZUS), Fundusz Pracy² oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (FGŚP)³,
- odpisami na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych,
- Funduszem Emerytur Pomostowych (FEP)⁴.

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi wynagrodzenie brutto. Należy zaznaczyć, że składka na ubezpieczenia społeczne jest częściowo opłacana przez pracownika (ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe) oraz częściowo stanowi dodatkowy koszt dla pracodawcy (ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe). Naliczone składki ZUS obciążające koszty pracodawcy ujmuje się po stronie Ma konta 223 *Rozrachunki z ZUS* w korespondencji z kontem kosztów rodzajowych 405 *Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia*, co przedstawia ilustracja 8.7. Wysokość obciążeń z tytułu ubezpieczeń społecznych przedstawia tabela 8.1.

Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

Innym obciążeniem pracodawcy jest odpis na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych. ZFŚS tworzy się z corocznego odpisu podstawowego, naliczonego w stosunku do przeciętnej liczby zatrudnionych.

Wysokość odpisu wynosi 37,5% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego

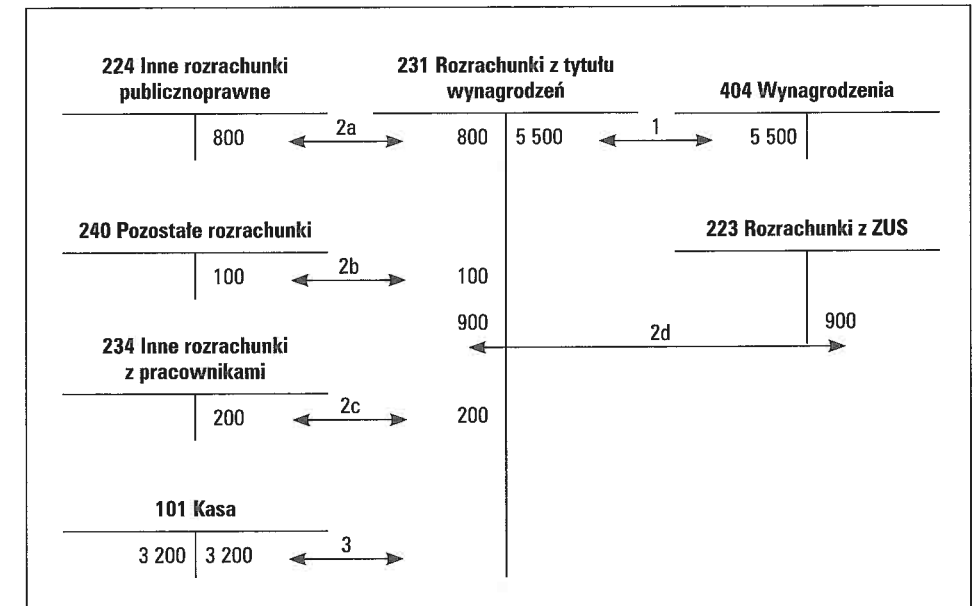
² Aktualnie składka na Fundusz Pracy wynosi 2,45% wynagrodzenia brutto.

³ Aktualnie składka na FGŚP wynosi 0,10% wynagrodzenia brutto.

⁴ Składka na FEP opłacana jest za pracownika, który spełnia łącznie następujące warunki:
– urodził się po 31 grudnia 1948 r.,
– wykonuje prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, na przykład przeróbce węgla, prace pod ziemią.

Składka na FEP wynosi 1,5% podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (nie dotyczy zleceniobiorców i właścicieli firm).

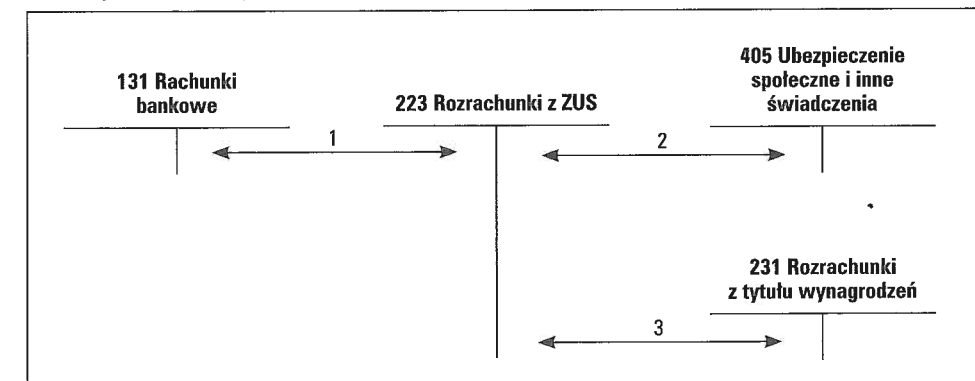
Ilustracja 8.6. Ewidencja rozrachunków z tytułu wynagrodzeń

Objaśnienia

1. Zaksięgowano wynagrodzenia brutto według listy płać 5 000 zł
2. Zaksięgowano potrącenia z listy płać:
 - a) zaliczka na podatek dochodowy od osób fizycznych 800 zł
 - b) pozostałe potrącenia (PZU, KZP, zajęcia sądowe) 100 zł
 - c) potrącenia należności od pracowników 200 zł
 - d) potrącenia składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne 900 zł
3. Wypłacono wynagrodzenia 3 200 zł

Ilustracja 8.7. Ewidencja rozrachunków z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych

Objaśnienia

1. Zapłata składek z tytułu ubezpieczeń społecznych.
2. Naliczone składki ubezpieczeń społecznych obciążające koszty pracodawcy.
3. Potrącone składki ubezpieczeń społecznych z wynagrodzeń pracowników.

w gospodarce narodowej w roku poprzednim lub w drugim półroczu roku poprzedniego, jeżeli przeciętne wynagrodzenie z tego okresu stanowiło kwotę wyższą. Odpis może być zwiększony o 6,25% na każdą zatrudnioną osobę, zaliczoną do I lub II grupy inwalidzkiej. Ewidencję odpisu na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych przedstawia ilustracja 8.8.

inne rozrachunki z pracownikami

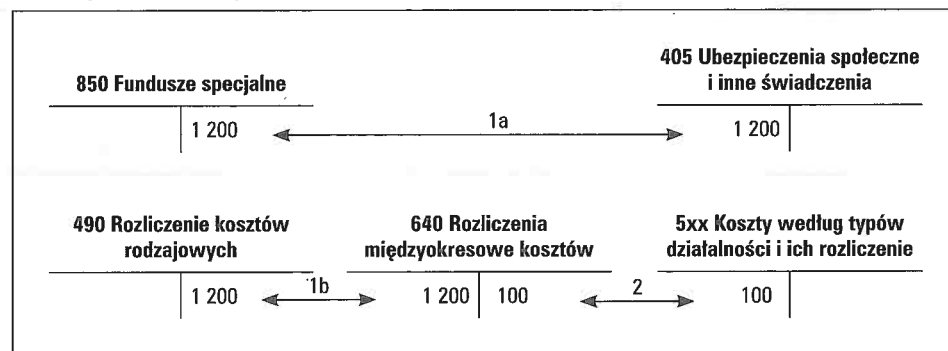
Drugą grupę rozrachunków z pracownikami stanowią tzw. inne rozrachunki z pracownikami. Obejmują one:

- wypłacone zaliczki do rozliczenia,
- odpłatne świadczenia od pracowników (np. z tytułu sprzedaży wyrobów, towarów, zwrot opłat za rozmowy telefoniczne),
- rozrachunki z tytułu krajowych i zagranicznych podróży służbowych,
- koszty związane z używaniem własnych pojazdów do celów służbowych,
- należności z tytułu niedoborów i szkód uznanych przez pracowników.

Tabela 8.1. Obciążenia z tytułu ubezpieczeń społecznych

Rodzaj ubezpieczeń	Opłacane przez pracownika	Opłacane przez pracodawcę
Emerytalne	9,76%	9,76%
Rentowe	1,5%	6,5%
Chorobowe	2,45%	—
Wypadkowe	—	od 0,67% do 3,86%
Razem	13,71%	od 16,93% do 20,12%

Ilustracja 8.8. Ewidencja odpisu na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

Objaśnienia

- Odpis na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych za cały rok:

a) zaksięgowanie kosztu rodzajowego	1 200 zł
b) rozliczenie kosztu rodzajowego	1 200 zł
- Wliczenie do kosztów bieżącego miesiąca 1/12 odpisu na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

	100 zł
--	--------

Wymienione wyżej rozrachunki ujmuje się na koncie 234 *Inne rozrachunki z pracownikami*. Ewidencja analityczna prowadzona do tego konta powinna umożliwić ustalenie sum należności lub zobowiązań w odniesieniu do każdego pracownika. Typowe zapisy ujmowane na koncie 234 *Inne rozrachunki z pracownikami* przedstawia ilustracja 8.9.

Ewidencję rozrachunków z pracownikami przedstawia przykład 8.5.

Przykład 8.5

Zakładając, że na wybranych kontach występują prawidłowe salda początkowe, zaksięgować następujące operacje gospodarcze:

- Lista płac za bieżący miesiąc:

a) wynagrodzenia brutto	5 000 zł
b) potrącona zaliczka na podatek dochodowy od osób fizycznych	1 000 zł
c) potrącone składki ubezpieczeń społecznych	900 zł
d) potrącenia składek PZU	100 zł
- Rozdzielnik wynagrodzeń obciążający koszty:

a) działalności podstawowej	4 000 zł
b) zarządu	1 000 zł
- Naliczono, zaksięgowano i rozliczono składki ZUS, fundusz pracy oraz fundusz gwarantowanych świadczeń pracowniczych (dla uproszczenia 20%):

a) zaksięgowanie kosztu rodzajowego	1 000 zł
b) rozliczenie kosztu rodzajowego proporcjonalnie do rozdzielnika wynagrodzeń
- Według wyciągu bankowego:

a) uregulowano zobowiązania wobec ZUS	1 900 zł
b) uregulowano zobowiązania wobec urzędu skarbowego tytułem zapłaty podatku dochodowego od osób fizycznych	1 000 zł
c) uregulowano zobowiązanie wobec PZU	100 zł
d) podjęto do kasy na wypłatę wynagrodzeń	3 000 zł
- Według raportu kasowego:

a) pobrano gotówkę z banku	3 000 zł
b) wypłacono pracownikom wynagrodzenia	-3 000 zł
c) wypłacono pracownikowi zaliczkę do rozliczenia	100 zł
- Pracownik rozliczył się z pobranej zaliczki:

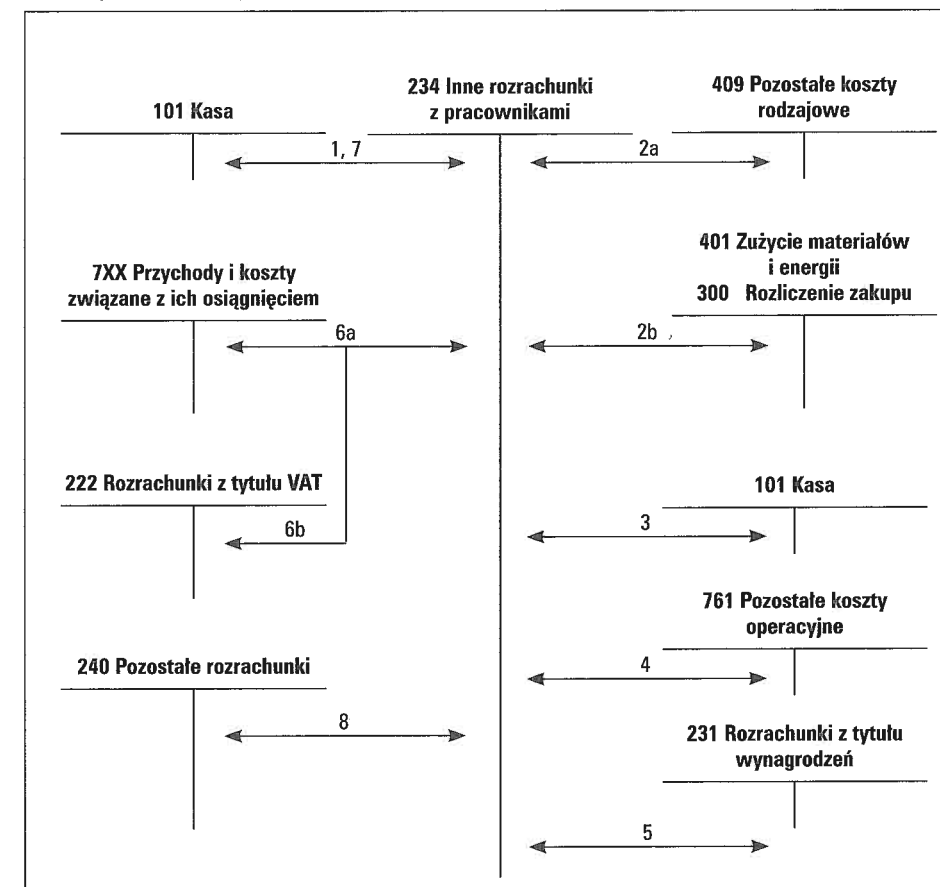
a) koszty podróży służbowej	90 zł
b) zwrot do kasy niewykorzystanych środków	10 zł
c) rozliczono koszt rodzajowy w ciężar konta 559 <i>Koszty zarządu</i>	90 zł

Rozwiązanie

Zaksięgowanie operacji gospodarczych:

145 Inne środki pieniężne				231 Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń				404 Wynagrodzenia					
4d)	3 000	3 000	(5a)	1b)	1 000	5000	(1a)	1a)	5 000				
				1c)	900								
				1d)	100								
				5b)	3 000								
224 Inne rozrachunki publicznoprawne				240 Pozostałe rozrachunki				490 Rozliczenie kosztów rodzajowych					
4b)	1 000	1 000	(1b)	4c)	100	100	(1d)			5 000	(2a, b)		
										1 000	(3b)		
										90	(6c)		
559 Koszty zarządu				500 Koszty działalności podstawowej				131 Rachunki bankowe					
2b)	1 000			2a)	4 000			Sp)	x	1 900	(4a)		
3b)	200			3b)	800					1 000	(4b)		
6c)	90									100	(4c)		
										3 000	(4d)		
101 Kasa				405 Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia				409 Pozostałe koszty rodzajowe					
Sp)	x	3 000	(5b)	3a)	1000			6a)	90				
5a)	3 000	100	(5c)										
6b)	10												
234 Inne rozrachunki z pracownikami				223 Rozrachunki z ZUS									
5c)	100	90	(6a)	4a)	1900	900	(1c)						
		10	(6b)			1000	(3a)						

Ilustracja 8.9. Ewidencja pozostałych rozrachunków z pracownikami

Objaśnienia

1. Wypłaty zaliczek do rozliczenia, ekwiwalentów za używanie samochodu do celów służbowych, ekwiwalentów za używanie własnej odzieży lub sprzętu.
2. Rozliczenie pobranych zaliczek:
 - a) koszty podróży służbowych,
 - b) zakupy materiałów.
3. Zwrot niewykorzystanych zaliczek, spłata należności przez pracowników.
4. Zaksięgowanie zobowiązań wobec pracowników z tytułu wypłat odszkodowań.
5. Potrącenie należności od pracowników z listy płac.
6. Należności z tytułu sprzedaży składników majątku, usług:
 - a) wartość netto sprzedaży,
 - b) należny podatek VAT.
7. Wypłata pożyczek z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.
8. Obciążenie pracowników za niedobory zawinione.

**pozostałe
rozrachunki**

Do pozostałych rozrachunków zalicza się należności i zobowiązania z:

- udziałowcami, właścicielami i akcjonariuszami;
- towarzystwami ubezpieczeniowymi z tytułu składek ubezpieczeniowych (z wyjątkiem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych);
- bankiem z tytułu błędów w wyciągach bankowych;
- podmiotami, na rzecz których zostały dokonane potrącenia w listach płac, np. związki zawodowe, kasa zapomogowo-pożyczkowa;
- innych, np. pobrane kaucje, wadia jako uczestnictwo w przetargach.

Konto 240 *Pozostałe rozrachunki* obciąża się z tytułu powstania należności lub spłaty zobowiązania, natomiast uznaje w wyniku powstania zobowiązania lub spłaty należności. Ewidencja analityczna prowadzona do tego konta powinna umożliwić ustalenie należności i zobowiązań według poszczególnych kontrahentów oraz tytułów. Typowe operacje księgowane na koncie 240 *Pozostałe rozrachunki* przedstawia ilustracja 8.10.

Ilustracja 8.10. Ewidencja pozostałych rozrachunków

101 Kasa 131 Rachunki bankowe	240 Pozostałe rozrachunki	101 Kasa 131 Rachunki bankowe
120	120	200
	← 1 →	← 2 →
750 Przychody finansowe		409 Pozostałe koszty rodzajowe
80	80	320
	← 3 →	← 4 →
		820 Rozliczenie wyniku finansowego
		500
		← 5 →
		231 Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń
		130
		← 6 →

Objaśnienia

1. Zapłacone kaucje, wadia za przetargi, wypłaty właścicieli w podmiotach osób prywatnych, spółkach cywilnych 120 zł
2. Otrzymane kaucje, wadia za przetargi wpłaty właścicieli w podmiotach osób prywatnych, spółkach cywilnych 200 zł

3. Naliczenie należnych dywidend od posiadanych udziałów, akcji	80 zł
4. Naliczenie składek na ubezpieczenia rzeczowe i osobowe	320 zł
5. Przeznaczenie części zysku na wypłatę dywidend dla właścicieli	500 zł
6. Zaksięgowanie potrąceń z listy płac, np. na rzecz związków zawodowych, PZU, kasy zapomogowo-pożyczkowej	130 zł

Pytania i zadania kontrolne

1. Podaj przykłady rozrachunków występujących w jednostce gospodarczej.
2. Co oznaczają należności długoterminowe?
3. Podaj przykład zobowiązania długoterminowego.
4. Jak wycenia się należności i zobowiązania?
5. Co oznacza kwota wymaganej zapłaty?
6. Omów cel oraz zasady stosowania odpisów aktualizujących wartość należności.
7. Jakie elementy powinna zawierać faktura?
8. Omów ewidencję należności z tytułu sprzedaży produktów, towarów i usług.
9. Scharakteryzuj rozrachunki publicznoprawne.
10. Omów zasady rozliczeń z tytułu podatku od towarów i usług.
11. Omów zasady ustalania i ewidencji składek na ubezpieczenia społeczne.
12. Omów elementy listy płac.
13. Omów ewidencję listy płac.
14. Przedstaw ewidencję kredytów bankowych.
15. Omów zasady ewidencji wypłacenia i rozliczenia zaliczek dla pracowników.
16. Jaki jest zakres pozostałych rozrachunków?